

загальноновизнаного підходу до вирішення проблем цього явища ще досі не існує. Тому відкривається широкий простір до дослідження цього цікавого явища.

Література: 1. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата / Арутюнова Н. Д. // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. Т. 40. – 1981. – №4. – С. 356-357. 2. Ахренова Н. А. Разные страны, один Интернет? / Ахренова Н. А. // Вестник МГОУ. Серия "Лингвистика". – 2009. – № 2. – С. 186-192. 3. Бенвенист Э. Общая лингвистика: пер. с фр. / Бенвенист Э. – М.: Прогресс, 1975. – 447с. 4. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация: пер. с англ. / Дейк ван Т. А.; сост. В. В. Петров; под ред. В. И. Герасимова; вступ. ст. Ю. Н. Караулова и В. В. Петрова. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с. 5. Звегинцев В. А. Мысли о лингвистике / Звегинцев В. А. – М.: Изд. МГУ, 1996. 6. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія / Красных В. В. – М., 2002. – 258 с.

Грицик Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Останнім часом поняття "технології" широко використовується в науці та освіті. Насамперед, це пов'язано з проблемою підвищення якості навчально-виховного процесу у педагогічних вищих навчальних закладах в контексті Болонського процесу, вдосконалення форм і методів формування особистості педагога в нових соціально-економічних умовах. Впровадження нової культурологічної парадигми навчання іноземних мов (ІМ) викликає занепокоєння зарубіжних і вітчизняних учених щодо відсутності її адекватного відображення у змісті професійної підготовки вчителя ІМ. Саме тому в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних вчених (О.О. Коломінова, С.Ю. Ніколаєва, Л.В. Калініна, В.Г. Редько, N. Seelye, S. Stempleski, B. Tomalin та ін.) знаходиться проблема пошуку інноваційних технологій у змісті професійної підготовки майбутнього вчителя ІМ, здатних перетворити вчителя з викладача ІМ на вчителя "медіатора-культур". Тому *метою* статті є спроба описати деякі з існуючих технологій, які можна застосовувати в процесі професійної підготовки сучасного вчителя ІМ.

Головним у визначенні суті педагогічної технології є поняття "технологія". У широкому сенсі технологія – це сукупність знань про способи та засоби здійснення тих чи інших процесів [15]. О.Б. Тарнопольський та С.П. Кожушко розуміють "технологію" як практику навчання, тобто практичні способи і прийоми досягнення мети і завдань [12]. В.А. Козаков, Д.І. Дзвінчук основними ознаками сучасної технології навчання вважають "системне сполучення активної самостійної роботи студентів (індивідуальна діяльність учіння) і активних методів-способів навчання (кооперативно-групова діяльність учіння), що має працювати систематично протягом усього часу засвоєння навчального предмета, який є часткою суспільного досвіду (людської культури)" [6, 56].

Слово "технологія" складається з двох компонентів: 1) "техно", що водночас позначає й мистецтво (уміння, майстерність, справа, що потребує такого вміння, майстерності), і ремесло (професійне заняття, професія, заняття);

2) “логія” – наука, опис, учення. Тобто, пряме значення “технології” можна подати як опис, з одного боку, майстерно виконаної професійної діяльності; з іншого боку – оптимально організованої.

У педагогіці вперше поняття “технологія” з’явилося на рубежі 40-50-х рр. ХХ століття і стосувалось використання у педагогічному процесі технічних засобів навчання і програмного навчання. Згодом зміни в соціокультурній ситуації, теорії та практиці педагогічного процесу поглиблюють і розширюють знання терміна “педагогічна технологія”. В сучасній педагогічній науці та практиці існує чимало визначень цього педагогічного явища різних авторів (В.П. Беспалько, І.П. Волков, Б.Т. Лихачов, О.М. Піхота, Н.Є. Щуркова та ін.). Праці цих дослідників знайомлять з сучасними підходами до організації педагогічного процесу в школі та вищих навчальних закладах, акцентують увагу на їх особистісно-орієнтований характер.

Наприклад, російський учений Б.Т. Лихачов розглядає педагогічну технологію як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу [8], автори Н.Є. Щуркова, В.Ю. Питюков, А.П. Савченко, Є.А. Осипова трактує педагогічну технологію як “природний набір різних прийомів педагогічного впливу” на учнів відповідно до педагогічної ситуації. Це “операційне забезпечення” функцій педагога щодо виховання [13].

Російський педагог-новатор І.П. Волков тлумачить її як опис системи дій учителя та учнів, які слід виконувати для оптимальної реалізації навчального процесу [3]. Педагог дослідник В.П. Беспалько визначає педагогічну технологію як проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці, як змістову техніку реалізації навчально-виховного процесу [1].

Асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США трактує її як комплексний, інтегрований процес, який включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем, що охоплюють основні аспекти засвоєння знань. У “Глосарії термінів з технологій освіти” (Париж, ЮНЕСКО) це поняття сформульовано як системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, завдання якого – оптимізація форм освіти [11, 89].

Отже, аналіз різних поглядів науковців щодо визначення поняття “педагогічна технологія” на сьогодні немає. Однак спільним в усіх визначеннях є спрямування педагогічної технології на підвищення ефективності навчального процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів навчання.

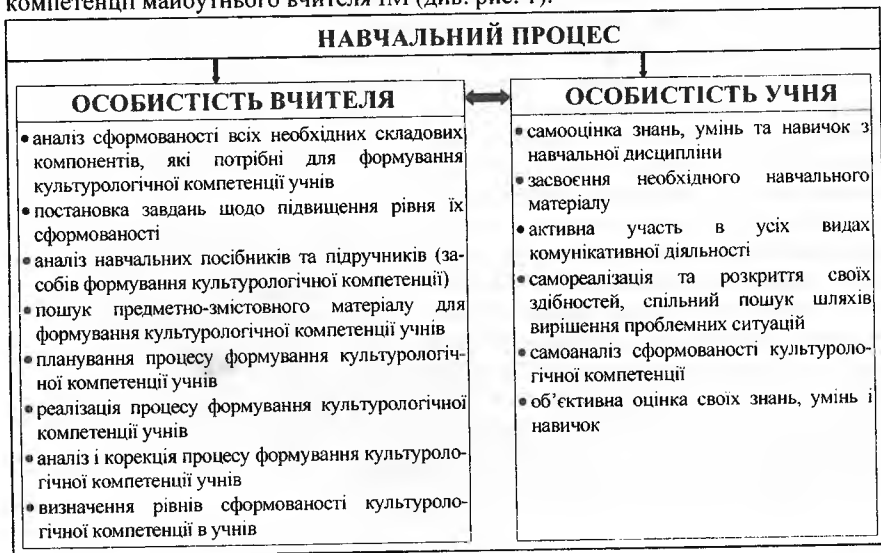
У зв’язку з тим, що педагогічний процес моделюється на базі певної системи принципів, у такому випадку педагогічна технологія розглядається як сукупність дій, спрямованих на послідовну реалізацію цих принципів у їх послідовному взаємозв’язку, де центральною стає особистість вчителя. У цьому полягає головна відмінність педагогічної технології від методики навчання. Якщо поняття “методика” виражає процедуру використання цілого комплексу методів і прийомів навчання, яка здійснюється відокремлено по відношенню до того, хто цю процедуру реалізує. Педагогічна технологія, навпаки, пропонує

залучення особистості вчителя до цього процесу. Відповідно, будь-яке педагогічне завдання може вирішуватись за допомогою адекватної технології, яку реалізує кваліфікований педагог-професіонал [10].

Відповідно до етапів розв'язання педагогічних завдань незалежно від їх змісту, розрізняють загальні та часткові технології. До загальних належать технології конструювання, наприклад, процесу навчання та його реалізація. Часткові – це технології розв'язання таких завдань навчання і виховання, як педагогічна стимуляція діяльності студентів, контроль і оцінка навчальної ситуації, організація початку уроку.

Таким чином, для конструювання та реалізації педагогічного процесу необхідно спрямовувати зусилля для забезпечення єдності всіх його компонентів. Педагогічна технологія, на відміну від методики, вимагає розроблення змісту і способів організації діяльності студентів. Вона потребує діагностики змісту навчання та контролю якості педагогічного процесу, спрямованого на розвиток особистості в цілому. Отже, педагогічну технологію можна розділити за принципом спрямованості на: 1) навчальний процес; 2) особистість учителя; 3) особистість учня [5].

Варто зазначити, що дидактичні та технологічні аспекти процесу навчання майбутнього вчителя ІМ, як провідника між культурами, представлені ще недостатньо. Сучасний стан теорії і методики підготовки вчителя ІМ як провідника гуманістичних принципів міжкультурної толерантності й носія ідей культурного прогресу потребує оновлення. Саме тому ми спробували сконструювати педагогічну технологію процесу формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя ІМ (див. рис. 1).

Рис. 1. Педагогічна технологія процесу формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя ІМ

Майбутньому вчителеві ІМ важливо постійно пам'ятати про те, що мова є одним із проявів культури. У теоретичній моделі Л.Н. Кагана культура розглядається як якість духовної сили людини завдяки чому і відбувається передача досвіду від одного покоління до іншого [2]. Так, у предметному змісті культури, на наш погляд, визначається культурологічна сутність освіти і покладений в основу технології іншомовної освіти. Метою формування культурологічної компетенції вчителя іноземної мови є розуміння як своєї, так і іншої культури, а предметом стає зміст культурного життя.

Розглядаючи зміст культурологічної компетенції майбутнього вчителя ІМ, ми взяли за основу сучасну концепцію компетентнісного підходу, яка в свою чергу передбачає, що сучасне суспільство потребує фахівця не з "механічно" набутими знаннями, а з духовно-особистісним, творчим, культурним досвідом [7]. Як зазначається у Національній доктрині розвитку освіти України XXI століття сучасна освіта не повинна зводитись до простого заучування та відтворення набутих знань, а включати в себе обов'язкове культуровідповідне навчання [9]. Актуалізується положення, запропоноване Г.В. Єлізаровою, щодо формування готовності вчителя виступати в ролі "медіатора-культур", провідника між культурами, який володіє знаннями з культури своєї культури та культури країни, мова якої вивчається, а також здатного до реалізації підготовки учнів до міжкультурного розуміння та взаємодії [4]. Аналіз вищевказаних джерел зазначає, що міжкультурна комунікація є невід'ємним механізмом у процесі формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя ІМ (див. рис.2). Саме тому для здійснення міжкультурної комунікації необхідні знання про систему цінностей і уявлень, прийняті в певних соціальних групах інших країн і регіонів. Зміст міжкультурних знань розглядався Департаментом з мовної політики в місті Страсбург. Згідно з документом Ради Європи "Загальноєвропейські рекомпетенції володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінювання" ("Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment") міжкультурні знання про ІМ включають знання подібностей та відмінностей між культурами рідної країни і країни, мова якої вивчається, а також знання і розуміння регіонального та соціального розмаїття обох країн [5].

Загалом, проведений аналіз літератури з досліджуваної проблеми дозволяє нам зробити висновок, що під культурологічною компетенцією вчителя ІМ слід розуміти властивість особистості, що виражається в сукупності культурологічних знань, навичок, умінь та здатність використовувати і постійно поновлювати ці знання у своїй професійно-педагогічній діяльності, що передбачає виступати в ролі "медіатора-культур". У разі включення до цього процесу ІМ, як джерела культурологічно цінної інформації та засобу міжкультурного спілкування, культурологічна компетенція може бути представлена таким компонентним складом: комунікативна, тематична, навчальна і професійна компетенції.

Рис.2. Зміст моделі міжкультурної комунікації

Реалізація виявленого змісту культурологічної компетенції припускає застосування відповідних методів і форм навчання, спрямованих на формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя ІМ. Серед них провідне місце займає метод аналізу ситуацій, різні прийоми якого розроблені такими авторами, як S. Fowler, M. Mumfort, N. Seelye, S. Stempleski, B. Tomalin та ін. [14; 16; 17]. Коротко охарактеризуємо деякі з них.

1. Капсула культури (Culture Capsule) – це серія міні-лекцій тривалістю 1,5-2 хвилини про одне з розходжень між рідною та іншомовною культурою. Учнім потрібно зрозуміти відмінності і або відповісти на запитання, поставлені викладачем по закінченні презентації матеріалу, або вміти відтворити почуте.

2. Група явищ культури (Culture Cluster) – це об'єднання декількох близьких за тематикою "капсул культури" в серію презентацій, за якими відбувається рольова гра або драматизація, в ході якої учні демонструють засвоєння матеріалу.

3. Аналіз інциденту міжкультурного спілкування (Critical Incident) використовується для залучення учнів до аналітичної діяльності з елементами порівняння. Це короткий опис ситуації нерозуміння, конфлікту або проблеми,

що виникла в іншомовному спілкуванні. Інформація, що повідомляється, містить опис місця дії, національної приналежності партнерів, розбіжності, в деяких завданнях – емоційного стану людей, що спілкуються. Причина інциденту не вказується – її виявлення і пояснення є завданням учнів.

4. Культурна адаптація (Culture Assimilator) застосовується переважно у самостійній роботі. За описом інциденту іншомовного спілкування подається перелік можливих пояснень причини виниклого нерозуміння. Вибравши відповідне пояснення, переходять до читання коментарю, де у разі правильного вибору дається докладний опис цієї причини, а в разі неправильного – пояснення, чому відповідь неправильна.

5. Аналіз міжкультурного конфлікту (Cultural Mini-drama) – коли учні послідовно знайомляться з кількома епізодами, що передбачають розвиток конфліктної ситуації іншомовного спілкування. У кожному новому епізоді містяться додаткові подробиці конфлікту, але причина конфлікту пояснюється повністю лише в останньому епізоді. Завдання учнів, спирається на знання системи цінностей, світорозуміння, моделей поведінки представників іншої культури, як можна раніше зрозуміти причину конфлікту та запропонувати шляхи її розв'язання.

Таким чином, використання інноваційних педагогічних технологій у процесі формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя ІМ спрямоване на досягнення поставленої мети, а саме на формування полілінгвальної особистості вчителя ІМ, здатного виступати в ролі “медіатора-культури” у процесі професійної педагогічної діяльності.

Ця стаття не розкриває всі аспекти проблеми, тому подальші дослідження варто проводити з розгляду питань професійної підготовки сучасного вчителя ІМ та пошуку ефективних технологій для розвитку культурологічної компетенції вчителя ІМ.

Література: 1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / Беспалько В. П. – М., 1989. 2. Болгарина В. Культура і полікультурна освіта / В. Болгарина, В. Лощенова // Шлях освіти. – 2002. – №1. – С.2-4. 3. Волков И. П. Учим творчеству / Волков И. П. – М., 1988. 4. Елизарова Г. В. Культура и обучение / Г. В. Елизарова. – СПб.: КАРО, 2005. – 352 с. 5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання, доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с. 6. Козаков В. А. Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах: монографія / Козаков В. А., Дзвінчук Д. І. – К.: ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2003. – 140 с. 7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с. 8. Лихачов Б. Т. Педагогика. Курс лекцій: учебное пособие для студентов пед. учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК / Лихачов Б. Т. – М.: Юрайт, 1999. – 464 с. 9. Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття. – К.: Шкільний світ, 2001. – С.1-10. 10. Словарь лингвистических терминов / сост. О. С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1969. – 605 с. 11. Сысоев П. В. Концепция языкового поликультурного образования (на материале культуроведения США): монография / П. В. Сысоев. – М.: Изд-во “Еврошкола”, 2003. – 406 с. 12. Тарнопольський О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения / Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П. – К.: Ленвіт, 2004. – 192 с. 13. Щуркова Н. Е. Новые технологии воспитательного процесса / Щуркова Н. Е., Питюков В. Ю., Савченко А. П.,

Осипова Е. А. – М., 1993. 14. Fowler S., Mumfort M. Intercultural Sourcebook: Cross-Cultural Training Methods. – Volume 1. – Yarmouth Intercultural Press, 1995. 15. Nuener G. The role of sociocultural competence in foreign language learning and teaching / Sociocultural competence in language learning and teaching. – Strasbourg: council of Europe. 1997. – p.47–122. 16. Seelye N. Teaching Culture: Strategies for Intercultural Communication. – Lincolnwood: National Textbook Company, 1993. 17. Tomalin B., Stempleski S. Cultural Awareness. – OUP, 1996.